

JĘZYK POLSKI – KLASA 7A

13 maja 2020 r.

Temat: Tworzenie i budowa wyrazów

Dzień dobry! 😊

Dziś pierwsza lekcja z działu, który jest już Wam znany z klas młodszych, a mianowicie – ze słowotwórstwa. Czym zajmuje się słowotwórstwo? Otóż, jak sama nazwa wskazuje, jest to dział gramatyki opisujący, z jakich elementów i w jaki sposób tworzy się słowa. Na tej i kolejnych lekcjach zajmiemy się budową i znaczeniem wyrazów oraz zasadami, według których je tworzymy.

Proszę:

- zapisać poniższą notatkę do zeszytu,
- wykonać w zeszycie ćw. 1 - 10, s. 284-286 (podręcznik)
- wykonać w zeszycie ćw. 1 – 4, s.50 – 51, ćw. 6. s. 52, ćw. 8., 9., s. 53 (zeszyt ćwiczeń w wersji elektronicznej).

Wyraz podstawowy to wyraz, od którego został utworzony inny wyraz, np. kot, papier, nauczyciel.

Wyraz pochodny to wyraz, który został utworzony od innego wyrazu, np. kotek, papierowy, nauczycielka.

UWAGA!!!

Jeden wyraz może być jednocześnie (dla różnych wyrazów) wyrazem podstawowym i pochodnym, np. *kot - kotek - koteczek*

BUDOWA WYRAZU POCHODNEGO

Wyraz pochodny zbudowany jest z dwóch części:

- **podstawy słowotwórczej (tematu słowotwórczego)**, czyli części wspólnej wyrazu podstawowego i pochodnego, np. *kot - kotek, papier - papierowy*;
- **formantu**, czyli cząstki, za pomocą której tworzymy wyraz pochodny, np. *kot - kotek, papier - papierowy*;

W podstawie słowotwórczej mogą zachodzić oboczności, czyli wymiany głosek, np. *kotek - koteczek (k:cz)*.

RODZAJE FORMANTÓW

Formant, czyli cząstka za pomocą której tworzymy wyraz pochodny, może występować w wyrazie w różnych miejscach. Z tego względu wyróżniamy kilka różnych rodzajów formantów:

przedrostek (prefiks) – występuje przed podstawą słowotwórczą, na początku wyrazu pochodnego,
np. *pisać* - **na** – *pisać*;

przyrostek (sufiks) – występuje po podstawie słowotwórczej, na końcu wyrazu pochodnego,
np. *kot* - *kot* – **ek**;

wrostek (interfiks) – występuje w wyrazach złożonych, jest częstką dodaną między podstawami słowotwórczymi, np. *czarn* - **o** – *włosy*;

formant zerowy – występuje w wyrazach pochodnych utworzonych poprzez odrzucenie końcowej części wyrazu podstawowego, np. *dźwigać* – *dźwig*.